

Analýza ustálených slovných spojení so substantívami *lockdown* a *shutdown* v slovenčine a maďarčine

Edina Borovská – Simona Tomášková

Analysis of Collocations with the Nouns *lockdown* and *shutdown* in Slovak and Hungarian

Abstract

The present paper deals with the anglicisms *lockdown* and *shutdown*, and their collocates in Slovak and in Hungarian. By performing a quantitative and qualitative analysis of web corpora, we examine the absolute and relative frequency of these nouns from a diachronic perspective. The occurrence of the analysed nouns and collocations in which they act as base words is demonstrated by authentic examples. On the basis of the obtained data, we conclude that the impact of the COVID-19-pandemic can be observed on the lexical level as the studied anglicisms have become established in both languages. Their frequency in Slovak is higher than in Hungarian. The Hungarian language seems to prefer domestic lexemes to their foreign equivalents.

Key words: lockdown; shutdown; anglicisms; collocations; corpus analysis

Kľúčové slová: lockdown; shutdown; anglicizmy; kolokácie; korpusová analýza

Subject-Affiliation in New CEEOL: Language and Literatura – Theoretical Linguistics – Lexis

DOI: 10.36007/eruedu.2021.4.31-43

1 Úvod

Skúmanie vzájomného vzťahu jazyka a spoločnosti je jedným z predmetov socio-lingvistiky. Aktuálne dianie v spoločnosti sa významným spôsobom podieľa na formovaní lexiky každého jazyka dochádza pritom viacerými intralingválnymi, ale aj interlingválnymi procesmi, pri ktorých sa využívajú exogénne lexikálne prvky. Dobrík (2020, 311) zdôrazňuje, že pri týchto procesoch často vznikajú nové obsahové komponenty významu, ktoré rozširujú sémantiku vybraných lexém. V prípade, že v jazyku daná lexéma ešte neexistuje, ide o neologizmy. V súčasnej globalizovanej spoločnosti je pomerne časté preberanie slov z angličtiny. Z onomaziologického hľadiska anglická lexika preniká do viacerých domén, ako napr. do oblasti vedy (*call for papers*), techniky (*kliknúť*), športu (*fit*), módy (*outfit*), politiky (*lobby*) a pod. Prevzaté slová (výpožičky) v preberajúcom jazyku prechádzajú procesom adaptácie na foneticko-fonologickej, morfolologickej, slovotvornej či ortografickej úrovni. Z fónického a grafického hľadiska si novšie prevzaté slová zachovávajú pôvodnú výslovnosť a pravopis (porov. Katreniaková 2002, 6). Morfológická adap-

tácia znamená prispôbenie prevzatého slova gramatickým kategóriám slovných druhov v cieľovom, resp. preberajúcom jazyku. Ako príklad Katreniaková (2002, 10) uvádza prevzaté substantíva, ktoré sa v procese adaptácie zaradia do deklinačného systému slovenčiny (*kemping – kempingu*). Prevzaté slová následne vytvárajú v cieľovom jazyku slovtvorné hniezda: *surf – surfový – surfovať – surfovanie – surfista* (porov. Katreniaková 2002, 19).

V súvislosti s epidemickou situáciou v rokoch 2020 a 2021 sa do popredia dostávali jednak domáce ustálené slovné spojenia, ako aj odborné termíny (*reprodukčné číslo, antigénový test, spike proteín* a i.), no relatívne rýchlo začali do jazyka prenikať aj niektoré anglicizmy, ako napr. *lockdown* a *shutdown*, pričom nie všetky sa dostatočne etablovali (napr. *blackout*). V slovenskom kontexte vzniklo niekoľko prác venovaných práve vplyvu pandémie na slovnú zásobu, ale aj koronalexike ako politickému nástroju (porov. Dobrik 2020; Kášová 2020; Kášová – Tomášiková – Hrdinová 2020; Škvareninová 2020; Vargová 2021).

S cieľom priblížiť význam termínov súvisiacich s pandemiou vypracoval Rusnák tzv. Malý slovník jazyka COVID-19 (porov. Rusnák 2020). Spomínaný slovník a Slovníkový portál Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV však neponúkajú definície substantív *lockdown* a *shutdown*. Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV zozbieral na základe analýz Slovenského národného korpusu terminologickú zbierku výrazov spojených s koronavírusom pod názvom Epidemiológia a imunológia (porov. Slovenská terminologická databáza 2021). Pri tvorbe zbierky boli smerodajné nielen encyklopédie medicíny a lekárske slovníky, ale aj terminologické databázy a zahraničné glosáre. Zbierka neuvádza anglicizmy *lockdown* a *shutdown*, čo možno pripisovať tomu, že nesúvisia priamo s medicínskou terminológiou. Z uvedených dôvodov sa v predloženom príspevku venujeme týmto anglicizmom z pohľadu ich integrácie do lexikálneho systému slovenčiny a maďarčiny, pričom hlavným predmetom analýzy je ich kolokabilita.

2 Metódy

Pre výskumné účely sme vytvorili dva špecializované webové korpusy použitím korpusového manažéra Sketch Engine¹ (Kilgariff et al., 2014). Ako kľúčové slová sme pri kompilovaní slovenského korpusu zadali slová: *shutdown, lockdown, korona, koronavírus, vírus, covid, covid-19, pandémia*. Celková veľkosť skúmaného slovenského korpusu je $N_S = 1.240.726$ tokenov. Pre vytvorenie maďarského korpusu sme použili nasledovné kľúčové slová: *shutdown, lockdown, koronavírus, vírus, covid, covid-19, járvány*. Veľkosť maďarského korpusu predstavuje $N_M = 962.598$ tokenov.

V prvom kroku analýzy sme v oboch korpusoch skúmali absolútnu a relatívnu frekvenciu substantív *lockdown* a *shutdown* v slovenčine a v maďarčine. Z jednotlivých konkordancií boli následne odfiltrované falošné výskyty. Výskyty získané v našich korpusoch sme konfrontovali s väčšími webovými korpusmi Aranea² (porov.

1 <http://www.sketchengine.eu>

2 <http://ucts.uniba.sk>

Benko et al. 2014a; 2014b) s cieľom porovnať ich frekvenciu v čase.

Hlavným cieľom analýzy bolo preskúmať ustálené slovné spojenia predmetných substantív v oboch jazykoch. Kolokáty anglicizmov *lockdown* a *shutdown* sme excerpovali použitím funkcie *Collocations*, pričom sme zo štatistického hľadiska zohľadnili mieru asociatívnosti logDice (porov. Rychlý 2007; Benko et al. 2019, 44). Ako hraničnú hodnotu koeficientu sme zvolili $\logDice \geq 8$. Výsledky sú prezentované v tabuľkovej forme a významné slovné spojenia dokladujeme autentickými príkladmi zo skúmaných korpusov.

S cieľom porovnať frekvencie skúmaných anglicizmov v kontexte času sme vybrali webový korpus slovenského jazyka Araneum Slovacum V Maximum (porov. Benko et al. 2014a; 2014b). Jeho veľkosť zodpovedá hodnote $N = 4.042.371.409$ tokenov. Tento korpus reflektuje používanie skúmaných lexém v rozpätí od 2013 do 2019.

Absolútna frekvencia anglicizmu *lockdown* dosahuje po odstránení falošných výskytov hodnotu $F(S)_{\text{lockdown}} = 23$ s relatívnou frekvenciou $f(S)_{\text{lockdown}} = 0,001$. Pri podstatnom mene *shutdown* sme z celkových 726 výsledkov odstránili vlastné mená a iné falošné výskyty, ako napr. názvy príkazov v informačno-komunikačných technológiách, názvy piesní či albumov a pod. Takto získaná frekvencia dosahuje hodnotu $F(S)_{\text{shutdown}} = 377$, pričom relatívna frekvencia daného anglicizmu zodpovedá hodnote $f(S)_{\text{shutdown}} = 0,09$. Pred pandemiou COVID-19 sa skúmané anglicizmy používali v slovenčine spravidla v kontexte tzv. *shutdownu* americkej vlády či informačno-komunikačných technológií, ako demonštrujú nasledovné príklady.

(1) *Vďaka novým funkciám, ako je Pick and Roll Control, Defensive Lockdown Control, Signature Playcalling a Quickstrike Ankle-Breakers, bude hranie NBA LIVE zábavné od samého začiatku.*³

(2) *Korektné vypnutie virtuálnych systémov zabezpečuje hosťateľský server prostredníctvom samotnej služby Hyper-V, pričom na tomto beží služba APC Network Monitor, ktorá spúšťa shutdown fyzického servra.*⁴

Korpus maďarského jazyka Araneum Hungaricum Maius z roku 2014 obsahuje 1.200.001.609 tokenov. Na základe zistených údajov konštatujeme, že absolútna frekvencia anglicizmu *lockdown* je $F(M)_{\text{lockdown}} = 133$ a relatívna frekvencia zodpovedá hodnote $f(M)_{\text{lockdown}} = 0,11$. Po odfiltrovaní falošných výskytov je frekvencia daného anglicizmu nulová. Analýza ukázala, že skúmaný anglicizmus sa pred vypuknutím pandémie používal najmä v kontexte počítačových aplikácií (3). Absolútna hodnota substantíva *shutdown* pred filtrovaním odpovedí je $F(M)_{\text{shutdown}} = 151$, pričom relatívna frekvencia je $f(M)_{\text{shutdown}} = 0,13$. Filtrovaním klesla hodnota absolútnej frekvencie na $F(M)_{\text{shutdown}} = 57$ a hodnota relatívnej frekvencie na $f(M)_{\text{shutdown}} = 0,04$. Podobne ako v slovenskom jazyku, aj tu išlo zväčša o významovú spojitosť s modernými technológiami, no analyzovaný anglicizmus sa používal aj v kontexte tzv. *amerického shutdownu* a v niektorých prípadoch sa vzťahoval aj na vynútené prerušenie činnosti počítača.

³ <http://www.autoomega.sk/>

⁴ <http://www.movements.sk/sk/sluzby/pripadove/30>

(3) *Ma déltől így csökken a Skydigital Lockdown , Synology és Med8er termékek ára , utóbbiból ma érkezik meg a régen várt szállítmány, a Synology-ból pedig holnap indul el hozzánk, és a jövő hét közepén a terveknek megfelelően itt is kell lennie.*⁵

(4) *A képviselőház – készülve az Amerikában shutdownnak nevezett eshetőségre – vasárnap elfogadott egy törvényt, amely október 1-je után is biztosítaná a katonák fizetésének folyósítását.*⁶

3 Interpretácia výsledkov

Ustálené slovné spojenia so substantívami *lockdown* a *shutdown* v slovenčine

3.1 *Lockdown*

Absolútna frekvencia anglicizmu *lockdown* v skúmanom slovenskom korpuse je $F(S)_{lockdown} = 587$, pričom relatívna frekvencia zodpovedá hodnote $f(S)_{lockdown} = 473,11$. Epidemická situácia v rokoch 2020 a 2021 mala za následok, že tento anglicizmus výrazne prenikol hlavne do jazyka médií, ktorého špecifiká svojim charakterom reflektuje náš webový korpus. Možno teda predpokladať, že jeho pomerne časté používanie viedlo k etablovaniu istých ustálených slovných spojení v preberajúcom jazyku. V nasledujúcej časti preskúmame adjektívne a verbálne kolokáty spájajúce sa so substantívnou bázou *lockdown*.

Prídavné mená ako kolokáty anglicizmu *lockdown* udávame v tabuľke č. 1. Lexémy sú zoradené podľa klesajúcej frekvencie, pričom spĺňajú podmienku $\log\text{-Dice} \geq 8$.

Tabuľka č. 1 Adjektívne kolokáty substantíva *lockdown*

Lema	Frekvencia	LogDice	Slovné spojenie
<i>tvrdý</i>	40	10,72	<i>tvrdý lockdown</i>
<i>prísny</i>	36	10,39	<i>prísny lockdown</i>
<i>čiasočný</i>	24	9,98	<i>čiasočný lockdown</i>
<i>celoplošný</i>	18	9,45	<i>celoplošný lockdown</i>
<i>celošťátny</i>	9	8,67	<i>celošťátny lockdown</i>
<i>trojdňový</i>	8	8,55	<i>trojdňový lockdown</i>
<i>úplný</i>	9	8,47	<i>úplný lockdown</i>
<i>plošný</i>	9	8,43	<i>plošný lockdown</i>

Na základe zistených údajov konštatujeme, že *tvrdý*, *prísny* a *čiasočný* sú najčastejšie vyskytujúce sa adjektívne kolokáty anglicizmu *lockdown*. Kolokáty poukazujú na intenzitu a mieru zavedenia *lockdownu* s cieľom spomaliť šírenie ko-

⁵ <http://neon-multimedia.hu/?oldal=hirek>

⁶ http://www.arany9999.eu/posts/show/2442/orak_kerdese_az_allamcsod

ronavírusu. *Tvrký a prísny lockdown* označujú výrazné obmedzenie voľného pohybu ľudí za striktných podmienok, kým *čiasťočný lockdown* popisuje obmedzenia v menšom rozsahu. Možno teda konštatovať, že uvedené kolokácie sa z pohľadu sémantiky týkajú prevažne intenzity zavedených opatrení, ale aj ich geografického ohraničenia (*plošný, celoplošný, celoštátny*).

Nasledujúce príklady (5, 6 a 7) demonštrujú použitie najčastejších adjektív v súvislosti s prezentovaním opatrení verejnosti národnými inštitúciami či autoritami:

(5) *Zástupcovia federálnej vlády i spolkových krajín súhlasili s návrhom zaviesť tvrdý lockdown v prípade, že sedemdňová miera incidencie narastie na viac než 100 nových prípadov na 100.000 obyvateľov.*⁷

(6) *Zástupca primátorky najprv navrhoval krátky, prísny lockdown s následným opätovným otvorením reštaurácií alebo kultúrnych centier.*⁸

(7) *Podľa Merkelovej novembrové opatrenia, keď bol zavedený len čiasťočný lockdown, neprekázali výrazný pokles počtu nakazených.*⁹

Tabuľka č. 2 sumarizuje verbálne kolokáty substantíva *lockdown*, ktorých hodnota logDice zodpovedá stanovenému kritériu ≥ 8 .

Tabuľka č. 2 Verbálne kolokáty substantíva lockdown

Lema	Frekvencia	LogDice	Slovné spojenie
<i>platiť</i>	19	8,88	<i>lockdown platiť</i>
<i>zaviesť</i>	15	9,20	<i>zaviesť lockdown</i>
<i>hroziť</i>	13	9,02	<i>lockdown hroziť</i>
<i>predlžovať</i>	10	8,84	<i>predlžovať lockdown</i>
<i>predĺžiť</i>	10	8,69	<i>predĺžiť lockdown</i>
<i>zavádzať</i>	9	8,63	<i>zavádzať lockdown</i>
<i>trvať</i>	8	8,14	<i>lockdown trvať</i>
<i>pripomínať</i>	6	8,03	<i>niečo pripomína lockdown</i>

Vyššie znázornený prehľad verbálnych kolokátov reflektuje najčastejšie používané verbo-nominálne spojenia. Pre všetky kolokáty platí, že sa vzťahujú na samotné trvanie *lockdownu* a nie na ukončenie výnimočnej situácie. Pri slovesách *platiť*, *zaviesť* a *predĺžiť* pozorujeme najvyššiu frekvenciu (porov. príklady 8, 9 a 10).

(8) *Keďže počty infikovaných sa nepodarilo dostať pod kontrolu, od 16. decembra platiť súčasny lockdown, ktorý sa mal pôvodne skončiť 10. januára.*¹⁰

⁷ <https://mediweb.hnonline.sk/spravy/2320038-nemecko-sa-pripravuje-na-tvrdy-lockdown>

⁸ <https://www.topky.sk/cl/11/2070579/KORONAVIRUS-Vikendovy-lockdown-v-meste-by-bol-neludsky-tvrdi-primatorka-Pariza>

⁹ <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/571766-online-ockovanie-proti-koronavirusu-bude-trvat-mesiace/>

¹⁰ <https://domov.sme.sk/c/22566444/koronavirus-slovensko-pripady-vakcina-lockdown-co->

(9) *Vedenie anglického mesta Liverpool žiada britskú vládu, aby opätovne zaviedla lockdown na celom území krajiny s cieľom zastaviť šírenie nového variantu koronavírusu.*¹¹

(10) *Vláda prijala nové opatrenia, ak nezaberú, hrozí tvrdý lockdown.*¹²

Slovné spojenie *lockdown (niekomu) hrozí* reflektuje percepciu opatrení proti šíreniu koronavírusu v mediálnom diskurze, ako aj isté anticipovanie zhoršenej situácie.

3.2 Shutdown

Na základe analýzy výskytu substantíva *shutdown* konštatujeme absolútnu frekvenciu $F(S)_{\text{shutdown}} = 260$ a relatívnu frekvenciu s hodnotou $f(S)_{\text{shutdown}} = 209,55$ na milión tokenov.

Tabuľka č. 3 Adjektívne kolokáty substantíva *shutdown*

Lema	Frekvencia	LogDice	Slovné spojenie
<i>tzv.</i>	31	10,93	<i>tzv. shutdown</i>
<i>čiasťočný</i>	29	11,26	<i>čiasťočný shutdown</i>
<i>americký</i>	21	8,56	<i>americký shutdown</i>
<i>takzvaný</i>	20	10,58	<i>takzvaný shutdown</i>
<i>dlhý</i>	11	9,47	<i>dlhý shutdown</i>
<i>federálny</i>	9	9,17	<i>federálny shutdown</i>
<i>mierny</i>	3	8,05	<i>mierny shutdown</i>
<i>zmienený</i>	3	8,32	<i>zmienený shutdown</i>

Vyššie uvedené adjektívne kolokáty sa vzťahujú prevažne na situáciu v Spojených štátoch amerických a nie na samotnú pandémiu:

(11) *Po 69 hodinách sa tak skončil takzvaný shutdown, počas ktorého bola ochromená činnosť mnohých vládnych inštitúcií v USA.*¹³

vid-05-01.html

11 <https://domov.sme.sk/c/22565458/koronavirus-slovensko-pripady-vakcina-lockdown-co-vid-03-01.html>

12 <https://www.24hod.sk/koronavirus-vlada-prijala-nove-opatrenia-ak-nezaberu-hrozi-tvrdy-lockdown-platit-by-mali-od-3-marca-cl750809.html>

13 https://www.tvnoviny.sk/zahranicne/1903646_trump-podpisal-zakon-o-obnoveni-financovania-federalnych-uradov

V tabuľke č. 4 tabuľke sumarizujeme najfrekventovanejšie verbálne kolokáty, ktoré sa v skúmanom korpuse vyskytujú s anglicizmom *shutdown*:

Tabuľka č. 4 Verbálne kolokáty substantíva *shutdown*

Lema	Frekvencia	LogDice	Slovné spojenie
<i>skončiť</i>	15	9,05	<i>shutdown skončí</i>
<i>spustiť</i>	5	8,64	<i>spustiť shutdown</i>
<i>hroziť</i>	5	8,59	<i>shutdown hrozí</i>
<i>podpísať</i>	5	8,70	<i>podpísať shutdown</i>
<i>pokračovať</i>	5	8,05	<i>shutdown pokračuje</i>
<i>končiť</i>	4	8,43	<i>shutdown sa končí</i>
<i>pohroziť</i>	4	8,72	<i>pohroziť shutdownom</i>
<i>financovať</i>	3	8,11	<i>financovať shutdown</i>

V prípade verbálnych kolokátov opätovne pozorujeme význam súvisiaci s čiastočným uzavretím vlády v USA:

(12) V Amerike skončil shutdown. Trump podpísal zákon o obnovení financovania federálnych úradov.¹⁴

Po preskúmaní najčastejších kolokácií zo sémantického hľadiska sme neidentifikovali významový súvis s epidemickou situáciou. Z výsledkov vyplývajúcich zo skúmanej vzorky možno konštatovať, že v slovenčine sa anglicizmus *shutdown* v porovnaní s anglicizmom *lockdown* nepresadil, no zároveň by bolo vhodné rozšíriť skúmaný materiál. Odlišná situácia je napríklad v nemčine, kde sa tieto podstatné mená používajú v kontexte pandémie ako synonymá.¹⁵

Okrem vyššie uvedeného významu nachádzame používanie anglicizmu *shutdown* v kontexte informačných technológií, a to vo význame vypnutia zariadenia:

(13) Minule som hľadal na google play aplikáciu na shutdown zariadenia, lebo slavne android zariadenie (nie mobil), taku voľbu nema.¹⁶

Záverom možno ešte spomenúť niekoľko domácich a exogénnych lexém s podobnou sémantikou. V roku 2020 sa v istom momente v médiách začal objavovať pojem *blackout*, ktorého absolútna frekvencia v skúmanom korpuse je $F = 43$, pričom jeho relatívna frekvencia zodpovedá hodnote $f = 34,66$. K významným slovným spojeniam patrí napríklad *úplný blackout* so štatistickými hodnotami $F = 3$ a $\logDice = 9,38$. Jeho použitie, ako extrémnej formy *lockdownu*, demonštruje nasledujúci príklad:

14 <https://hnonline.sk/svet/1680108-v-amerike-skoncil-shutdown-trump-podpisal-zakon-o-obnove-ni-financovania-federalnych-uradov>

15 <https://www.dwds.de/wb/Shutdown> (citované 10.07.2021)

16 <https://zive.aktuality.sk/diskusia/113650/v-google-play-odhalili-104-skodlivych-aplikacii/>

(14) *Matovič už otvorene volá po úplnom blackoute krajiny.*¹⁷

Na ilustráciu sémanticky podobných pojmov možno v slovenčine uviesť slovné spojenie *zákaz vychádzania* s celkovou absolútnou frekvenciou 237 a koeficientom $\log\text{Dice} = 13,72$, prípadne *zákaz zhromažďovania sa* s absolútnou frekvenciou 13 a $\log\text{Dice} = 10,25$. V tomto prípade ide tiež o významné slovné spojenia, ktoré vstupujú do vyšších celkov, ako napr.: *nočný zákaz vychádzania* ($F = 11$; $\log\text{Dice} = 11,57$), *prísny zákaz vychádzania* ($F = 17$; $\log\text{Dice} = 11,05$) či *zákaz vychádzania platí* ($F = 33$; $\log\text{Dice} = 12,31$).

4 Ustálené slovné spojenia so substantívami *lockdown* a *shutdown* v maďarčine

4.1 Lockdown

Analýza korpusu maďarského jazyka preukázala nasledovné hodnoty: absolútna frekvencia zodpovedá $F(M)_{\text{lockdown}} = 273$ a relatívna frekvencia $f(M)_{\text{lockdown}} = 283,61$. V tabuľke č. 5 sú s klesajúcou frekvenciou znázornené tie kolokáty, ktoré vyhovujú podmienke $\log\text{Dice} \geq 8$.

Tabuľka č. 5 Adjektívne kolokáty substantíva *lockdown*

Lema	Frekvencia	LogDice	Slovné spojenie
<i>szigorú</i> [prísny]	14	9,47	<i>szigorú lockdown</i>
<i>teljes</i> [úplný]	13	8,47	<i>teljes lockdown</i>
<i>harmadik</i> [tretí]	8	8,04	<i>harmadik lockdown</i>
<i>közepesen szigorú</i> [stredne prísny]	4	8,16	<i>közepesen szigorú lockdown</i>

Zistené adjektívne kolokáty bližšie popisujú mieru, intenzitu a poradie obmedzenia voľného pohybu obyvateľstva v pandemickom období. Z hore uvedených údajov je zrejmé, že prídavné mená *szigorú*, *teljes* a *harmadik*, t. j. *prísny*, *úplný* a *tretí* sa najčastejšie viažu so skúmanou substantívnou bázou. V tabuľke figuruje aj spojenie *közepesen szigorú lockdown* [stredne prísny lockdown], ktoré vyjadruje už slabšiu intenzitu prijatých opatrení.

(15) *Tizenöt nap szigorú lockdown után sem sikerült megtörni a járványgörbét, a helyzet javulása nem olyan ütemű, mint más országokban, ami akár a brit mutáció következménye is lehet – jelentette ki Marek Krajčí (OLANO) egészségügyi miniszter pénteki sajtótájékoztatóján.*¹⁸

17 <https://slovensko.hnonline.sk/2123547-matovic-uz-otvorene-vola-po-uplnom-blackoute-krajiny-vy-svetlil-co-by-to-pre-slovensko-znamenalo>

18 <https://korkep.sk/cikkek/uncategorized/2021/01/15/krajci-15-nap-szigoru-lockdown-utan-sem-sikerult-megtornunk-a-jarvanygorbet/>

(16) *És amikor augusztusban egy 27 éves nő személyében az első pozitív esetet rögzítették a karanténon kívül, háromhetes teljes lockdown lépett életbe.*¹⁹

(17) *Boris Johnson mindenáron el akarja érni, hogy a harmadik „lockdown” egyben az utolsó legyen, ennek érdekében a nyitás óvatos és fokozatos lesz.*²⁰

(18) *Társágunket tekintve a magyar lockdown közepesen szigorú, a halálzási rátánk viszont magas.*²¹

V skúmanom materiáli sme našli iba jeden verbálny kolokát, ktorý spĺňa stanovené kritérium logDice. Ide o sloveso *bevezetés (lockdown bevezetése)*, t. j. *za-vedenie lockdownu* a popisuje nadobudnutie platnosti obmedzení pri istých činnostach obyvateľstva. Absolútna frekvencia daného slovného spojenia je $F = 4$ s hodnotou logDice = 8,04.

(19) *Kijev polgármestere országos lockdown bevezetését szorgalmazza.*²²

4.2 Shutdown

V maďarskom korpuse zisťujeme pri anglicizme *shutdown* nízke hodnoty výskytu. Jeho absolútna frekvencia zodpovedá $F(M)_{\text{shutdown}} = 71$ a hodnota relatívnej frekvencie je $f(M)_{\text{shutdown}} = 73,76$. Na základe týchto zistení môžeme konštatovať, že substantívum *shutdown* sa dostalo do lexiky daného jazyka len v obmedzenej miere. Z tohto dôvodu sú kolokáty spájajúce sa s touto substantívnom bázou zastúpené iba v malom rozsahu.

Na tomto mieste môžeme uviesť dva adjektívne kolokáty, ktoré vyhovujú stanovenej podmienke logDice ≥ 8 . Ide o *úgynevezett shutdown* [takzvaný shutdown] a o slovné spojenie *gazdasági shutdown* [hospodársky shutdown]. Slovné spojenie *úgynevezett shutdown* nachádzame v skúmanom korpuse v 15 kontextoch, pričom hodnota logDice je = 11,07. *Gazdasági shutdown* figuruje v korpuse štyrikrát, a tým dosahuje hodnotu logDice = 8,21.

(20) *Az úgynevezett Shutdown ideje alatt fel kell készülni a következő szakaszra, a célzottabb intézkedések időszakára, amelyben minden eddiginél szélesebb körben kell majd koronavírus-tesztet végezni a fertőzősúlyos esetekben és az ország területére belépőknél, és folyamatosan ellenőrzés alatt újra be kell indítani a gazdaság és a társadalom egyes kiválasztott területeinek*

19 <https://www.msn.com/hu-hu/hirek/other/egy-koldusszeg%C3%A9ny-orsz%C3%A1g-le-gy%C5%91zte-a-koronav%C3%ADrust/ar-BB1dFS3R>

20 https://nepszava.hu/3110699_megkezdodik-a-visszaszamlalas

21 <https://privatbankar.hu/cikkek/makro/megugrott-a-halalozas-europaban-magyarorszag-is-sulyosan-erintett.html>

22 <https://karpathir.com/2021/04/09/kijev-polgarmestere-orszagos-lockdown-bevezeteset-szorgalmazza/>

*működését – javasolják a Leopoldina szakértői.*²³

(21) *Mindenki sejtette, hiszen egy globális gazdasági shutdown történt.*²⁴

Analýza ukázala, že anglicizmy *lockdown* a *shutdown* sa v maďarskom jazyku používajú iba v malej miere. Namiesto jazykových prvkov prevzatých z angličtiny sa uplatňujú slová domáceho pôvodu, a sice: *(le)zárás*, [zatvorenie niečoho] a/alebo *leállítás* [zastavenie niečoho, napr. prevádzky] (porov. DictZone, 2021). Použitie uvedených slovných spojení v kontexte demonštrujú nasledovné príklady.

(21) *A távközlési szolgáltatókkal szembeni elégedetlenség minden bizonnyal szintén a lezárásokkal függ össze – mondta a közlemény szerint Horváth Gergely, a Comnica üzletfejlesztési igazgatója.*²⁵

(22) *Az internetes filmforgalmazás az iparágban egyébként elkönyvelt veszteségek ellensúlyozására is alkalmas volt, hiszen a mozik bezárása és a nagyobb produkcók forgatásának leállítása miatt új alapokra kellett helyezni a bevételi lehetőségeket.*²⁶

5 Diskusia a záver

Predkladaný príspevok sa zameriava na anglicizmy *lockdown* a *shutdown* a na ich ustálené spojenia v slovenskom a v maďarskom jazyku. Analýzy absolútnej a relatívnej frekvencie v rámci vytvorených špecializovaných korpusov a dostupných webových korpusov Araneum poukazujú na etablovanie predmetných substantív do jazyka vplyvom pandémie COVID-19.

V špecializovanom slovenskom korpuse bola absolútna hodnota anglicizmu *lockdown* $F(S)_{\text{lockdown}} = 587$ a jeho relatívna frekvencia zodpovedala hodnote $f(S)_{\text{lockdown}} = 473,11$. Pri porovnaní s hodnotami z Araneum Slovacum V Maximum korpusu je zrejmé, že ide o niekoľkonásobný nárast výskytu anglicizmu *lockdown* v slovenčine. V porovnávacom korpuse totiž dosahoval diskutovaný anglicizmus absolútnu frekvenciu $F(S)_{\text{lockdown}} = 23$ a relatívnu frekvenciu $f(S)_{\text{lockdown}} = 0,001$. Zistené kolokáty podčiarkujú výskyt skúmaného substantíva v kontexte pandémie. S najväčšou hodnotou logDice sa javili nasledujúce adjektívne kolokáty: *tvrdý lockdown* (10,72), *prísny lockdown* (10,39) a *čiasťočný lockdown* (9,98). Na základe výsledkov je možné konštatovať, že sa dané kolokáty vzťahovali na mieru a intenzitu *lockdownu* v spoločnosti. Analýza zároveň odhalila najčastejšie sa vyskytujúce verbálne kolokáty, a sice: *zaviesť lockdown* (9,20), *lockdown hrozí* (9,02) a *lockdown platí* (8,88). Zo sémantického hľadiska popisujú trvanie konkrétnych obmedzení.

Na rozdiel od substantíva *lockdown*, bol výskyt druhého skúmaného angliciz-

²³ <https://www.origo.hu/nagyvilag/20200322-nemetszagban-lassul-a-koronavirus-terjedese.html>

²⁴ <https://pestisracok.hu/ez-nem-rendkivuli-vakacio/>

²⁵ <https://forbes.hu/uzlet/felmeres-comnica-webshop-hazhozszallitas-covid-ugyfel/>

²⁶ https://www.pwc.com/hu/hu/kiadvanyok/assets/pdf/Kenyserpiheno_helyett_tulorak_avagy_kik_a_COVID-19_nyertesei.pdf

mu relatívne vysoký aj pred vypuknutím pandémie. Absolútna frekvencia anglicizmu *shutdown* dosiahla hodnotu $F(S)_{\text{shutdown}} = 377$ a jeho relatívna frekvencia bola $f(S)_{\text{shutdown}} = 0,09$. Používanie daného anglicizmu však bolo zväčša späté s americkou vládou a s kontextom informačno-komunikačných technológií. Absolútna frekvencia *shutdownu* v špecializovanom korpuse zodpovedala hodnote $F(S)_{\text{shutdown}} = 260$, pričom jej relatívna frekvencia dosiahla $f(S)_{\text{shutdown}} = 209,55$. Tu išlo tak o kontext *amerického shutdownu*, ako aj o tematizovanie pandémie COVID-19. Analýza korpusu odhalila niekoľko adjektívnych kolokátov. Najväčšiu hodnotu logDice vykazovali nasledujúce slovné spojenia: *čiasťočný shutdown* (11,26), *tzv. shutdown* (10,93) a *takzvaný shutdown* (10,58). S najvyššou frekvenciou sa vyskytovali nasledujúce verbálne kolokáty: *shutdown skončí* (9,05), *podpísať shutdown* (8,70), *spustiť shutdown* (8,64) a *shutdown trvá* (10,79).

Analýza anglicizmu *lockdown* v maďarskom korpuse Araneum ukázala nízku mieru používania. Po odfiltrovaní falošných výskytov konštatujeme nulovú frekvenciu výskytu. V špecializovanom korpuse zodpovedala absolútna frekvencia hodnote $F(M)_{\text{lockdown}} = 273$ a relatívna frekvencia dosahovala hodnotu $f(M)_{\text{lockdown}} = 283,61$. V maďarčine zároveň sledujeme menšie spektrum adjektívnych kolokátov substantíva *lockdown* než v slovenskom jazyku. S najväčšou hodnotou logDice sa preukázali: *szigorú lockdown* [prísny lockdown] (9,47), *teljes lockdown* [úplný lockdown] (8,47) a *közepesen szigorú lockdown* [stredne prísny lockdown] (8,04). Uvedené slovné spojenia, podobne ako v slovenčine, popisujú mieru a intenzitu zavedených opatrení. Zo slovesných kolokátov je možné uviesť iba jeden, a sice: *lockdown bevezetése* [zavedenie lockdownu]. Ďalšie slovesné spojenia totiž nezodpovedajú stanovenej podmienke logDice. Na základe získaných údajov konštatujeme, že pandémia COVID-19 a s ňou spojené opatrenia majú vplyv na obohacovanie lexiky, keďže anglicizmus *lockdown* sa používateľmi jazyka používa a zároveň vstupuje do slovných spojení.

Absolútna frekvencia anglicizmu *shutdown* v maďarčine po odfiltrovaní falošných výskytov zodpovedala $F(M)_{\text{shutdown}} = 57$ a relatívna frekvencia mala hodnotu $f(M)_{\text{shutdown}} = 0,04$. Spravidla išlo o kontext informačno-komunikačných technológií a o *americký shutdown*. Podobné nízke hodnoty sledujeme aj pri špecializovanom korpuse. Tu dosiahla absolútna frekvencia hodnotu $F(M)_{\text{shutdown}} = 71$ a relatívna frekvencia hodnotu $f(M)_{\text{shutdown}} = 73,76$. Stanovenej podmienke logDice zodpovedali iba dva adjektívne kolokáty: *ügynevezett shutdown* [takzvaný shutdown] a *gazdasági shutdown* [hospodársky shutdown]. Verbálne slovné spojenia analýza nepreukázala.

Získané výsledky naznačujú, že anglicizmy *lockdown* a *shutdown* sa postupne dostávajú do skúmaných jazykov, no s odlišnou intenzitou používania. V kontexte slovenského jazyka sa ukazuje, že vplyv pandémie COVID-19 a s ňou prichádzajúce opatrenia majú v skúmaných korpusoch výraznejší dopad na jazyk ako v maďarčine. Táto skutočnosť má za následok, že aj slovné spojenia s danou bázou vznikajú v slovenskom jazyku vo väčšej miere. Pre vyslovenie komplexných záverov by bolo potrebné skúmať analyzovaný jav v oboch jazykoch z dlhodobého hľadiska.

Literatúra

Aranea Web Corpora. <http://ucts.uniba.sk>

Benko, Vladimír (2014a): Aranea. Yet Another Family of (Comparable) Web Corpora. In: Sojka, P., Horák, A., Kopeček, I., Pala, K. (Eds.) 2014. *Text, Speech and Dialogue*. 17th International Conference, Brno, Czech Republic, September 8-12, 2014. Proceedings. LNCS 8655. Springer International Publishing Switzerland, 2014, s. 257 – 264. (Online).

Benko, Vladimír (2014b): Compatible Sketch Grammars for Comparable Corpora. In: Abel, A., Vettori, C., Ralli, N. (Eds.) 2014. *Proceedings of the XVI EURALEX International Congress: The User in Focus*, 15–19 July 2014. Bolzano/Bozen: Eurac Research, s. 417 – 430.

Benko, Vladimír – Butašová, Anna, Púchovská, Zuzana (2019): *Webové korpusy Aranea. Učebnica pre učiteľov cudzích jazykov, prekladateľov, tlmočníkov, filológov a študentov filologických odborov*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave.

DictZone online szótárak, online fordítók. 2021. Citované 16.07.2021 <https://dictzone.com/magyar-szlovak-szotar>

Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache. <https://www.dwds.de/> Citované 10.07.2021

Dobrik, Zdenko (2020): Konštruovanie významov v koronavírusovom diskurze. In: *Slovenská reč*, 2020, roč. 85, č. 3, s. 307 – 323.

Dolník, Juraj (2010): *Všeobecná jazykoveda*. Bratislava: Veda.

Kášová, Martina (2020): Politická koronalexika. In: Štefančík, R. (Ed.) 2020. *Jazyk a politika: na pomedzí lingvistiky a politológie 5*. Bratislava: Ekonomická univerzita v Bratislave. Celouniverzitné pracovisko EUBA. Vydavateľstvo EKONÓM, 2020, s. 152 – 162

Kášová, Martina – Tomášiková, Slavomíra – Hrdinová, Eva Mária (2020): *Koronavírus v slovnej zásobe*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity 2020.

Katreniaková, Zdena (2002): *Anglicizmy v slovenčine z hľadiska didaktickej komunikácie*. Banská Bystrica: Metodické centrum Banská Bystrica.

Kilgarriff, Adam – Baisa, Vít – Bušta, Jan – Jakubiček, Miloš – Kovář, Vojtěch – Michelfeit, Jan – Rychlý, Pavel – Suchomel, Vít (2014): The Sketch Engine: ten years on. In: *Lexicography 1*, S. 7 – 36.

Ludányi, Zsófia (2020). Helyesírási kérdések pandémia idején. In: *Amega*. 2021/4, s. 33–35.

Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky. 2021. Koronavírus a Slovensko. Citované 14.07.2021 <https://korona.gov.sk/>

Rychlý, Pavel (2008): A Lexicographer-Friendly Association Score. In: P. Sojka – A. Horák (Eds.) 2008. *Proceedings of Recent Advances in Slavonic Natural Language Processing*, RASLAN 2008. 2. vyd. Brno, RASLAN 2008. Brno: Masarykova Univerzita, s. 6 – 9.

Rusnák, Martin (2020): *Malý slovník jazyka COVID-19*. Trnavská univerzita v Trnave. Citované 19.04.2021 <https://www.truni.sk/news/maly-slovník-jazyka-covid-19>

Sketch Engine. Dostupné online: <http://www.sketchengine.eu>

Slovenská akadémia vied: Slovníkový portál Jazykovedného ústavu L. Štúra SAV. Citované 19.04.2021 <https://slovník.juls.savba.sk>

Škvareninová, Oľga (2020): Slovenčina v médiách počas pandémie koronavírusu. In: Lančarič, D. (Ed.) 2020. *Jazykovedné, literárnovedné a didaktické kolokvium*. Roč. L-7. Bratislava: Z-F LINGUA, s. 167 – 183

Jazykovedný ústav Ľ. Štúra Slovenskej akadémie vied. 2021. Slovenská terminologická databáza. Citované 13.05.2021 https://terminologickyportal.sk/wiki/Hlavn%C3%A1_str%C3%A1nka

Vargová, Dominika (2021): Aktuálne zmeny v slovnej zásobe anglického a slovenského jazyka – jazyk pandémie. In: *Lingua et vita 19/2021*, s. 93 – 105.